

Poznámky překladatelovy

(1) Tento odstavec si zasluhuje, abychom se o jeho obsahu hluboce zamyslili. Kolikrát si stěžují ti, kdo nastoupili cestu lásky, že se Bůh o ně nestará, že je k sobě nepozvedá, že jim nedopřává potřebné milosti. Inayat Khan by výstižně řekl, že chtějí být milováni. Nefilosofujme o tom, zda jsou milováni či nikoliv. Není pochyb o tom, že Bohem je milován každý. Rozdíl je jen v tom, že málokdo o tom ví, protože se o takovou vědomost nestará. Důležitější však je, zda také dotyčný člověk, který si tolik stěžuje na opuštěnost od Boha, sám jej miluje? A jestli jej nemiluje, což je jisté, pak necht' se nediví, že nepocituje, že je milován. Jak nám může Bůh projevit svou lásku, když my se k němu nepřibližujeme ani skutky ani myšlenkami, nýbrž právě naopak svými skutky a myšlením míříme jen za sebou, ke svému osobnímu prospěchu, k zabezpečení své malé pomíjející osobnosti. Okolo ní se točíme, pro ni všechno snášíme, a navíc, pokud si říkáme, že jsme spravedliví a věřící, ještě naříkáme, že také Bůh neslouží tomuto našemu zlatému teleti. Jeho láska však má povahu ničící. Ona právě ničí nesprávný střed našeho zájmu, ukazuje nám jeho nicotnost - a my, ve své nevědomosti, reptáme, že se od nás odvrací. Od koho se odvrací? Od našeho sobectví a sebelásky, ale nikoliv od naší duše. Tu chce osvobodit z vězení naší tělesné i myšlenkové omezenosti. Dává nám proto na vědomí, že naše "zlaté já" musí umřít a že on k tomu přispívá.

Jak jinak se chová duše pokročilá na cestě lásky. Uvědomuje si, jak málo miluje Boha a jak si nezasluhuje tak nesmírnou lásku, pro jejíž ustavičné projevy už není slepa. Je vděčna, že Bůh jí ukazuje, že má opustit dosavadní klamný svůj střed, a že má spěti k novému světlu, které nehasne a z něhož pramení všechny, její síla, láska, poznání a svoboda.

(2) Nechat růst v srdci lásku neznamena však, jak by možná někdo špatně rozuměl, nestarati se vůbec o to, zda tam vyroste či nikoliv. Inayat Khan už se zmínil o tom, že místo pro lásku je jenom tam, kde postoupila očista, a může dodat, že tam, kde se někdo zachovává nebo aspoň snaží zachovati čistým ne proto, aby mohl být se sebou spokojen, ale aby v sobě uprázdnil místo pro Boží vliv a působení. Tam brzo vzniká láska Synova. Všeobecně lze říci, že je-li Bůh láska, pak stačí pro ni uprázdniti v sobě místo a přát si, aby vzešla, a ona vejde a bude přebývat v nás. Co na tom, že nebudeme moci potom říci "já miluji Boha", nýbrž "Bůh vstoupil se svou láskou do mne a já už bez ní nemohu žít."

(3) Co to znamená poznání ducha vlastního náboženství? Uvědomit si, že žádný duchovní učitel neustanovil nějaký náboženský úkon proto, aby se prostě konal, nýbrž pro jeho smysl a význam. Tak např. smyslem křtu není ponořovat lidi do vody - to přece lidé dělají při kterémkoliv koupání, nýbrž vnuknouti jim milost a sílu ke vnitřní čistotě, tolik potřebné pro celý duchovní vývoj. Potom ten, kdo zná např. tohoto ducha křtu, nebude hodnotiti křest podle toho, do jaké míry byl pokřtěný při křtu ponořen do vody, nýbrž podle toho, do jaké míry na něho byl přenesen Duch svatý, do jaké míry se tento vliv projevil potom v životě pokřtěného. Podobně je tomu s ostatními náboženskými úkony a s celým náboženstvím.

Činí-li mne nějaké náboženství lepším a Bohu bližším, je to náboženství dobré. Nemá-li na mne tento vliv, buď je špatné, anebo, a to bývá častěji, neřídím se jím, jak by bylo zapotřebí, čili jsem špatným zastáncem dobré věci.

(4) Celá tato kapitola svým názvem "přírodní náboženství" by mohla někoho přivést na myšlenku, že Inayat Khan nezná nebo neuznává náboženství nadpřirozené. Což nevidí, že příroda je krutá a bezohledná, že v ní nemilosrdně silnější ničí slabšího? Jak nám může být vzorem? Jak může být zdrojem nějakého náboženství?

Inayat Khan jistě ví o těchto rozporech, ale protože vnikl za ně, protože se hluboko ponořil do stvoření, poznává, že je to s ním jako s oceánem. I když na jeho povrchu zuří největší bouře a velké vlny zmítají lodmi jako se skořápkami, přece několik desítek metrů ve hlubině už začíná nehnutý klid za každého počasí tam nahoře na hladině. Inayatu Khanovi nepochybně nebyl upřen tento pohled pod hněvivou rouškou přírody. Komu se to podaří, ten odvodí z přírody stejně nadpřirozené náboženství, jako hlásal Kristus, neboť všechny zdroje života i existence neustále prýští z Boha. Takto osud se nám zdá být někdy i velmi krutý, takže - nejsme-li osvíceni - se ptáme, kde je Boží spravedlnost. Neptali bychom se, kdybychom věděli, že jsme se ke své existenci a ke svému osudu odsoudili sami. Tady logicky myslící člověk řekne: "Ano, i to je možné. Mohl jsem být v minulé existenci zlým člověkem a nyní se mi dostává patřičné odplaty." Ale tentýž člověk namítne: "Ale kde se provinilo zvíře, které hyne pod nemilosrdnou tlapou tygra, jenž vraždí ne z hladu, ale z rozkoše ze zabíjení?" Takové zvíře se ničím neprovinilo, nebylo v minulé existenci tygrem, a nehyne teď v podobě plaché antilopy pod ranou, kterou dříve samo zasazovalo. Takhle primitivně si nesmíme představovat odplatu ani u člověka. Spíše tomu máme rozuměti tak: Utrpení je

nerozdílnou součástí radosti. Čím nižší tvor, tím nižší má radosti, a proto, že se jich nedovede zřící, nemůže se zbavit ani s nimi spojeného utrpení.

Zkazka vypravuje o Eulenspieglovi, že plakal, když šel z vršku, neboť si uvědomoval, že za chvíli bude muset zase šplhat do vršku. Když šel do vršku, tak se smál, protože předpokládal, že půjde za chvíli s vršku. V tom je skryta hluboká moudrost. Mírníme-li se v žalu i v radosti, odplavujeme obojí a stáváme se pány svého osudu. Nakonec se pak ptáme se svatým Pavlem: "Smrti, kde je tvůj osten?" A je pochopitelné, že podobně vyrovnaně hledíme i na ostatní události. Jsme zralí vyjít ze světa párů protiv do světa ničím nerušené jednoty. Přiblížíme-li se potom k tygru, mizí jeho krutost a on se k nám chová jako nejmírnější beránek, přestože jeho dravost ho neopouští vůči jiným tvorům. S takovou mocí se setkáváme i u mnoha křesťanských světců. Podobně Inayat Khan se uprostřed přírody shledává s nejrůznějším náboženstvím.

(5) Snad nikdo nepomyslí, že snad jediným náboženstvím zde Inayat Khan míní mohammedánství. Sufiové, k nimž patří Inayat Khan, jsou uvnitř mohammedánského světa dosti pronásledováni právě za to, že pochopili vlastní náboženství tak daleko, že už vidí tutéž pravdu obsaženu i v ostatních náboženstvích. Jen ten, kdo povrchně zná vlastní náboženství, a kdo jeho ideály neuskutečnil ve vlastním životě, může si myslit, že jeho náboženství je jediné pravé. Teprve v nejhlubší své podstatě a nejhlubším svém smyslu jsou všechna náboženství jednotná, neboť vedou k jednomu a témuž Bohu.

(6) Zde by snad bylo vhodné dodat něco o svobodné lidské vůli. Čteme-li takové výroky, jako tento, že ani prášek se nepohne bez Boží vůle, chce se nám prohlásiti, že nemáme svobodné vůle. Celá naše potíž v pochopení toho, jak je možné, abychom měli určitou míru svobodné vůle, a zároveň bez vůle Boží nemohli nic učinit, tkví v tom, že každý svůj úkon i veškeré dění mimo nás chápeme jako celou řadu činností vzájemně od sebe oddělených, a to je chápání zcela nesprávné. Celé stvoření vyplynulo jako celek z Boha, i když z hlediska časového nikoliv najednou, nýbrž jako jednolité, pokračující proud. Tento proud se ustavičně dodnes lne z lůna Božího aspoň jako síla, která všechno, co je napájí silou, jež způsobuje, že stvoření jako takové existuje.

Protože tomu tak je a nepřestane tomu tak býti až do skonání světa, dá se právem říci o všem, co se ve stvoření děje, že bez vůle Boží by se to nestalo a že se to děje jediné z vůle

Boží. Avšak tatáž Boží síla, která způsobuje, že stvořené existuje, nezůstává stát nějak na prahu stvořeného, ona se hned chápe např. každého narodivšího se tvora - ovšem i všech věcí, o nichž říkáme, že jsou neživé - , vlévá se do něho a s jeho vývojem dosahuje stále větší plnosti a uplatnění. A právě tak, jako Bůh ze sebe vypouští stvořené, tak také ze sebe vydává sílu vůle, kterou potom může tvor zacházeti v mezích své hmotně, smyslové a rozumové omezenosti, jak je mu libo. A platí analogicky: Kdyby si Bůh ponechal ideu stvoření v sobě, nebylo by nikdy vzniklo něco stvořeného. Kdyby si Bůh ponechal všechnu vůli pro sebe, znemožnil by život ve stvořeném a umožnil by život jen v sobě. Bůh udělil každé věci i každému živému tvorů určitou míru vlastních schopností a vlastností. V Bibli se o těchto darech mluví jako o hřivnách, kterými podělil hospodář své služebníky. V témže přirovnání se praví, že neomezil právo disponovati s těmito dary jinak než výrokem, aby s nimi služebníci hospodařili. Převědeme-li tento slovní symbol do otevřené řeči, řekneme, že dal každému z nás velikou míru svobodné vůle, která je omezena jen velikostí hřivny a potom konečným nejvyšším smyslem stvořeného, že totiž, až si Bůh přijde pro vyúčtování, bude si přát, aby se Bohem ve tvorů uložené hodnoty rozmnožily, zhodnotily, aby se nevrátili k němu tak, jak z něho vyšly. A to je pro nás velmi radostné omezení svobodné vůle, neboť víme, že budeme-li se řídit touto Boží vůlí, budeme shledáni dobrými služebníky, tj. jak slibuje ve zmíněném podobenství, bude nám ještě přidáno darů, jinými slovy, míra naší svobody se značně zvětší. Shrňme tuto poznámku takto: Vůle Boží se ve stvoření přetvořuje ve vůli jeho tvorů. Tato hřivna může být zakopána nebo může být rozmnožena. Pro toto rozmnožení vůle Boží vzniklo stvoření a oddělenost od Boha. Totéž, co o vůli, můžeme říci o všech darech, připlývajících od Boha neustále do naší duše. Jejich rozmnožení je příčinou stvoření.

(7) Třetí druh modlitby vyložil Inayat Khan velmi stručně, ale snad pozornému čtenáři neušlo, že vystihuje pěkným způsobem, jak se má používat vyslovování jména Božího. Nemá to být mechanické přeříkávání, nýbrž uvědomělé volání Boha jeho jménem. Každé jméno Boží totiž představuje určitou vlastnost Boží, a proto očišťuje a vytváří z člověka čistou bytost, stvořenou k obrazu Božímu a ke službě Jemu. Připravuje tedy výlučně k poznání podstaty Boží. Také všechna jména andělů jsou hebrejské názvy jednotlivých vlastností Božích. To však už nejsou universální, nýbrž speciální vlastnosti Boží. Samotná taková vlastnost nestačí, aby obsáhla celou podstatu Boží, proto se praví o andělech, že se

na věčnosti méně a nižším způsobem podílí na podstatě Boží než člověk.

(8) Toto tvrzení nám bude připadat přehnané a při nejmenším nevědecké, poněvadž víme, že lidské choroby mají nejrůznější příčiny. Tak třeba vleklá otrava olovem vzniká u některých sklářů, pracujících s olovnatým sklem, tím, že jedí s nečistýma rukama. Basedowa nemoc vzniká z nadměrné činnosti štítné žlázy atd. Avšak naproti tomu je nám dnes známo, že při začínající otravě olovem mění se též struktura dechu a že proti každému jedu, i nejprudšímu, se dovedli jedinci uchránit dechovým cvičením, a totéž platí o ostatních chorobách. Vědu dechu však dnes ovládá jen hrstka Indů a Tibeťanů. Ti také vědí, že jedna např. právě jako jiná látka, je určitým druhem nehmotného dechu. Býti otráven v jejich řeči potom znamená přizpůsobiti se svým nehmotným dechem dechu otrávené látky. A protože onen dech neodpovídá tomu způsobu dechu, který je nutný pro udržení našeho života, člověk umírá. Kdyby však dovedl přemoci svým dechem onen nepříznivý dech otravné látky, neumřel by a nic jedovatého by mu neuškodilo. Tuto skutečnost Inayat Khan zná, a proto může říci, že všechny nemoce pocházejí z dechu.

(9) Neusmívejme se nad těmito výroky. Inayat Khan jistě dobře věděl, že uhelná ložiska vznikla z pravěkého rostlinstva nebo sirná ložiska ze sopečné činnosti, avšak tím závažnější jsou jeho tvrzení. Vedle příčin zevních jsou příčiny zákulisní, jako vedle hmotného dechu je dech nehmotný.

Tento nehmotný dech Khan jistě umí pociťovat. Ví, že jiným způsobem "dýchá", lépe bychom řekli "září" důl na uhlí než důl na zlato. Proto může tvrdit, že tento druh dechu nejen dnes vyzařuje, ale že stál při zrodu takových ložisek, právě jako působil na změnu počasí na Sahaře, kde původně poušť nebyla.

(10) Je třeba jen říci, že pátrati po tomto tajemství dechu lze dvojím způsobem. Jeden z nich navrhuje hatha joga, všímající se přímo dechu, jako prostředku, jímž se lze povznést, druhý z nich, používající soustředění mysli, jímž se samočinně reguluje dech, a to tak, že při vrcholném soustředění je dokonale nahraženo vdechování a vydechování vnitřním dechem. Na venek se tento stav jeví tak, že přestáváme dýchat, ale neudusíme se, jak by se stalo, kdybychom zevní dech nenahradili tímto vnitřním, o němž praví Inayat Khan, že nás může povznést na kteroukoliv úroveň.

(11) Jsme zvyklí na jiný výklad slov "Klepejte a bude vám otevřeno". Při nejnižším stupni výkladu vidíme v těchto slovech příslib, že naše prosby Bůh vyslyší. V nejvyšším smyslu zase

vidíme v tomto výroku příslib vstupu do království Božího, budeme-li se o něj snažiti; výklad Khanův se nám bude zdát záražející. Jako by nás nabádal, abychom intuice užívali k dosažení světských úspěchů; že k tomu nemíní nabádat je právě z této kapitoly nejlépe patrné. Ale nedá se zabránit tomu, abychom pomocí intuice neviděli ve správném světle i světské záležitosti. Nesmrtelná duše, z níž intuice pramení, ví všechno. Nezná jen řešení duchovních záležitostí. Jen by se mělo říci k čemu nám je intuice dána především. Má nám pomoci, abychom se zbavili zbytečných starostí a mohli se osvíceněji věnovat svým duchovním úkolům. Kdybychom ji zase začli používat k řešení světských záležitostí, zakopávali bychom i hřivnu, která nám byla svěřena.

Nezapomínejme, že Inayat Khan vychází z mohammedánského pojetí náboženství, i když je tak universální. Mohammedáni si na světci nejvíce cení jeho prorocký dar. Není potom divu, že též kladou tak velký důraz na všechno, co vede k tomuto daru, a to i inspiraci, intuici a projevení (zjevení).

(12) Možná, že jste v pokušení považovati Inayata Khana za velmi pověřčivého, když si myslí, že v šálku kávy, v dýmu, v kartách nebo v krystalu je napsána budoucnost. Většina lidí by se opravdu marně namáhala něco z něho vyčíst. Nelze však pochybovat, že Inayat Khan ví toto:

Máme nesmrtelnou duši, která má schopnost viděti budoucnost, protože pro ni není času, žije ve věčnosti. S vědomím nesmrtelné duše se však nemůžeme setkat jinak, než když odložíme vědomí svého odděleného já, když se odosobníme. Dosahuje se toho např. různou formou soustředění na Boha, různými formami vnitřní modlitby; ale jsou lidé, kteří nemíří tak vysoko svými ideály. Ti, i když se snaží o soustředění na Boha, protože ve skutečnosti po něm netouží, nedosahují styku ani s Bohem, ani s nesmrtelnou duší. Tím není řečeno, že by se nemohli odosobnit jinak než na přímé cestě k Bohu. Podaří-li se jim to, mohou něco málo vyčíst z vědomí nesmrtelné duše. Inayat Khan může potom říci, že omezené světlo nesmrtelné duše je zapsáno v kouři, v kávě atd. Hledá-li totiž někdo odpověď na některou svou otázku z těchto věcí a ne od svého rozumu, podaří se mu v některém případě odstoupit od rozumového způsobu vnímání a od přemítání, a tím se ihned dostane do oblasti, kde není rozmlouváno přemýšlení, a to je oblast nesmrtelné duše. Je však velké umění v tom, aby si člověk jednak vybral z této oblasti, co potřebuje, jednak aby správně přetlumočil toto zření do rozumového, rozmlouvavého výrazu. Většině lidí je tato cesta

zjevení uzavřena už proto, že nevědí, co je dokáže odpoutati od sama sebe. Každý totiž jiným způsobem může překonat své já. Musí se napřed přesvědčit, že existuje nějaký bezpečný způsob, jímž se může odosobnit. Sáhne-li po kartách, a hledí-li z nich něco vyčíst, jsou to obyčejně jen rozumové kombinace, které jsou bezcenné. Musí najít způsob jemu vlastní, jak se třeba pomocí karet odpoutat od vlastního rozumového úsudku, že v jeho mysli zde zbude jen syntetický pohled na otázku. Pak se vlastně už nedívá na karty, nýbrž jen jim důvěřuje více než svému úsudku. Toho dosahuje obvykle jen člověk pověřivý. Ten však zase místo toho, aby v kartách viděl prostředek, jímž by se mohl odpoutati, snaží se v nich přímo vyčíst odpověď. Začne číst v kartách podle rozumového návodu, který mu byl někdy před tím někým dán od toho, kdo ho "zaučoval" do čtení karet. Tak smíchá pravý dojem z oblasti duše s rozumovými kombinacemi, a tuto směsici správného s nesprávným už nikdo nerozplete.

S těmito výhradami lze říci, že ve všem je napsána budoucnost, protože pomocí čehokoliv se může člověk odpoutati od sebe, ale v Orientě znají prostředky, jímž se člověk odpoutává poměrně snáze, a ty Inayat Khan vyjmenoval.

(13) Inayat Khan nemohl učinit nic jiného než potvrdit, že i tak zvaně duchovně založení lidé jsou sobci. Jsou jimi i ti, jímž se říká "mystici, sufiové, jogini", tj. lidé, hledající Boha pro svou spásu, z touhy po poznání nebo z lásky k Němu. Kdyby se ihned na začátku této nejvznešenější lidské cesty zakázalo, že nesmím hledat Boha pro sebe, nikdo by nebyl schopen na ni vstoupit. Každému člověku je na mystické cestě dlouho ponechána myšlenka, že získává věčnost a věčný život pro sebe. Teprve když se vědomí mystikovo tak rozšíří, že poznává jednotu všeho stvořeného, a to vlastní zkušeností, přestává i toto vznešené sobectví. Mystik se sám stává láskou a vrací všechno ostatním, co přijal od Boha v podobě lásky a poznání. To je ale poslední fáze jeho vývoje, do níž se nedá vstoupit dříve, dokud člověk nepozná, že je vnitřně synem Božím a dokud nepřevzme od Něho úkol. Vývoj se nedá uspíšit tím, že by člověk vykonával domnělý úkol bez Božího posvěcení a zanedbával svůj vlastní vývoj. Slepý by vedl slepé a oba by padli do jámy. Pravidlem tedy je vyměňovat nejhrubší sobectví za jemnější, sklony k pomíjejícnostem za sklony k věčným statkům, stále tyto sklony tříbit, stále odhalovat i nejjemnější druhy sobectví, stále být s sebou nespokojen až k úplné odevzdanosti Bohu, z níž se rodí vědomí, které rozetne všechny rozpory. Tento postup neznamená, že by se člověk neměl od počátku snažit o nesobecké jednání. Kdyby se o ně nesnažil,

nikdy by do něho nedorostl, avšak měl by se smířit s tím, že za čas nebude spokojen s tím, co mu dříve přinášelo úplné uspokojení, co se mu zdálo být naprosto čisté a neosobní. Tomu křesťanští mystikové říkají vnitřní umírání a nejvyšší míra jeho je znázorněna Ježíšovou smrtí na kříži. Práví-li se v křesťanské mystice, že nikdo dokonale nezemřel, kdo neprožil všechno, co se stalo s Ježíšem před ukřižováním a při něm, nemyslí se na zevní známky takového ukřižování, jako jsou stigmata apod. Ty celá řada lidí, jak jsme se přesvědčili, vůbec nemůže nést. Avšak myslí se na vnitřní proměnu, která musí nastat v tom smyslu, jak naznačil Kristus svým utrpením. Bez ní by zevní známky byly nedostačující, naopak s ní jsou jen výslednicí a dokladem. Zhruba se dá nazvat celé to vrcholné mystické umírání posledním soudem nad starým, od Boha odděleným člověkem.